

BİR BEKTAŞÎ NASİHAT-NÂMESİNDE SÜNNÎ İTİKADI İZLERİ

Halil Sercan KOŞIK¹

*Bir olalım, iri olalım, diri olalım.
Hacı Bektaş-ı Velî*

Özet

Bektaşîlik bugün bile hakkında çok fazla araştırma ve çalışma yapıldığı hâlde üzerinde mutabakat sağlanamamış bir yapı halinde Türk kültür hayatında varlığını sürdürmektedir. Bunda şüphesiz ülkemizde ve yurt dışında konu üzerinde bilinçli/bilinçsiz söylemlerden oluşan bir bilgi kirliliğinin bulunması, her araştırmacının bu yapıya kendi durduğu yere göre anlam vermesi ve konu üzerinde bilgili/bilgisiz herkesin kalem oynatmasının payı bulunmaktadır. Oysa konuya Bektaşîliği temsil ettiği düşünülen şair ve yazarların eserlerinden hareketle yaklaşırsa bu inanç yapısının tarihsel gelişimi ve arka planı daha iyi aydınlatılabilir. Böylece söz konusu inanç sisteminin heterodoks ya da ortodoks bir yapıda mı olduğu yahut da batıdan alınmış olan bu tarz kıstaslara aslında gerek olup olmadığı hususu daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca böyle bir konumlandırmanın gerekli olup olmadığı da tartışılabilir. Son dönem Bektaşî şairlerinden birisi olan Sıdkî Baba'nın mesnevi tarzında kaleme alınmış olan ve Bektaşî inancında tarikat mensubunun geçeceği maddi ve manevi aşamaları gösteren "dört kapı kırk makam" anlayışını dile getirdiği Nasihat-nâme-i Sıdkî'si bize bu konuda yardımcı olacak önemli eserlerden bir tanesidir.

Anahtar Kavramlar: Bektaşîlik, Sünnîlik, Sıdkî Baba, Nasihat-nâme-i Sıdkî.

THE TRACES OF SUNNI BELIEF IN A BEKTASHI'S NASİHATNAME

Abstract

Bektashism is continuing its existence within the Turkish cultural life, it remains as a non-arbitrated phenomenon even today despite the fact that there has been numerous research done. This condition, undoubtedly, results from the info-pollution constituted by the production of (un)conscious discourses, biased understandings of the phenomenon by every researchers, and the inexpert pens on the topic. However, if the works of poets and authors of those who are thought as the representatives of Bektashism are primarily considered, it would be easy to shed more lights on the historical development and background of this belief system. This eventually provides an consistent way to understand whether this belief system is a heterodoxy or an orthodoxy, or whether it is necessary to use these Western conceptualizations at first place. It could be also argued whether this kind of orientation is required or not. This paper will present a sample example of this approach by dealing with the work of one of the late Bektashi poets, Sıdkî Baba's Nasihat-name-i Sıdkî, expressing material and spiritual stages called as "dört kapı kırk makam" that a Bektashi dervish would go through.

Keywords: Bektashism, Sunnism, Sıdkî Baba, Nasihat-name-i Sıdkî.

¹ Araş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sercankosik@gmail.com.

Giriş

Bektaşîlik, 13. yüzyılda Kalenderîlik içinde ortaya çıkmaya başlayıp 15. yüzyılın sonlarına doğru da Hacı Bektaş-ı Velî geleneği etrafında Anadolu coğrafyasında teşekkül eden bir tarikattır. 15. yüzyılda tarikatın başına geçen Balım Sultan, tarikatın yapısını sistemleştirerek onu Kalenderîlikten tamamen ayırmıştır. Bektaşîlik, 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin resmen tanıdığı tek gayri Sünnî tarikat olarak kabul edilir. Bu tarikat, başlangıçta Kalenderîlik içinden doğmuş olması nedeniyle Sünnî İslam'ın itikat ve ibadet esasları karşısında kayıtsız bir tutum sergilemiştir. Bu husus, Bektaşî menakıb-nâmeleri ile nefeslerinde açık bir biçimde görülmektedir. Söz konusu tarikatta, İslam'ın mükelleflerini zorunlu tuttuğu namaz, oruç ve hac gibi ibadetler açıkça olmasa da belirli tevillerle red edilmiş, buna karşın kökeni bazı eski Türk dinlerine dayanan birtakım ayin ve erkanlar geliştirilmiştir (Ocak 1992: 373-375). Bu nedenlerden ötürü de Bektaşîliğin geçirdiği tarihi sürece bağlı olarak Sünnî İslâm'ın temel ibadet ve anlayışlarında birtakım esneklik ve farklılıklar sergilediği çokça dile getirilen bir husustur (Üzüm 2013: 165).

Bektaşîlik², üzerinde pek çok çalışma yapıldığı halde hâlâ tam anlamıyla aydınlatılmamış bir inanç sistemi ve tarikattır. Şüphesiz bunun en önemli sebeplerinden birisi gerek geçmişte gerekse de bugün tek bir Bektaşîlik yapısıyla karşılaşmıyor olmamızdır. Ayrıca söz konusu sahaya ilgili pek çok kitap yazılmış olmakla birlikte bunların çoğunun akademik kriterler gözetilmeden hazırlanmış olması bu problemi daha da derinleştirmektedir. Gerçekten de bir inanç ya da din sistemi, bir araştırma sınırları içerisine girdi mi bu konuda pek çok bilim adamı bile olaya tamamen kendi inanç sisteminden hareketle bakmaktan kendisini kurtaramamaktadır. Bu durum ne yazık ki Bektaşîlik için de geçerlidir.

Türkiye'de Bektaşîlik ve özellikle de Alevîlik konusuna dinî bakımdan yaklaşanların bazıları onları gayrimüslimlerden daha çok dışlamaktadır. Fiğlalı'nın da belirttiği üzere bu görüşte olan kişilere göre Müslüman bir erkeğin Hristiyan bir hanımla evlenmesi meşru olup hatta teşvik edilirken ne yazık ki Alevîler ile evlenmesi yasaklanmaktadır (1994: 14). Buna da ilk bakışta geçmişte yaşanmış bazı siyasi ve ekonomik iç çekişmelerin ve farklı yorumların neticesinde Müslümanların kendi içerisinde çeşitli kamplara ayrış(tırıl)malarının neden olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte temel noktalarda bir birliktelik olduğu takdirde diğer küçük noktalarda ayrılıkların olması gayet doğaldır. Ayrıca bu husus, sadece Müslümanlık için geçerli olmayıp semavi olsun olmasın pek çok dinde karşımıza çıkmaktadır. Bugün bırakın bir dinde, aynı mezhep içerisinde bulunan insanlarda bile yorum farkı yahut farklı düşünce olabilmektedir. Bu nedenle de siyasi bir gaye gütmek şartıyla Hz. Ali muhabbet ve taraftarlığını bir hayat tarzı ve inanç sistemi olarak yaşayan ve içerisinde İslam öncesi birtakım izler de bulunan Türkmen Alevîliğini heterodoks, Sünnîliği ise ortodoks gibi daha çok Hristiyanlık için geçerli olan terimlerle ifade etmek bilimin apaçıklık ilkesine aykırı düşmektedir.³

Bilimsel bir çalışmada her zaman ilk başta birincil kaynaklardan yararlanarak çalışmayı genişletmek bizi daha gerçek ve somut sonuçlara götürür. Ama Bektaşîlik araştırmalarında bunun tam tersi yapılmış, Bektaşî şair ve

² Bu makalede Bektaşîlik, Alevîliği de kapsayıcı bir kavram olarak kullanılmıştır.

³ İslam'da böyle bir ortodoks-heterodoks ayrımı yapılmasına itirazlar için bkz. Fiğlalı 1994: 15-17, Öztürk 1995: 29.

yazarların kaleminden çıkan eserler çoğu zaman nedense hep göz ardı edilmiştir.⁴ Ayrıca daha çok bu şair ve yazarların ne söylediğinden ziyade nasıl söylediği üzerinde durulmuştur. Bizce Bektaşîliği temsil ettiği düşünülen şair ve yazarların eserlerinden hareketle konuya yaklaşırsa bu inanç yapısının tarihsel gelişimi ve arka planı daha iyi aydınlatılabilir. Nitekim bu inanç sistemine bağlı pek çok şair ve nasirin yanında son dönemin önemli Bektaşî şairlerinden olan Sıdkî Baba'nın eserleri özellikle de *Nasihat-nâme*'sinin bize bu konuda katkı sağlayacağı açıktır.

1. Sıdkî Baba⁵

1.1. Hayatı

Sıdkî Baba, Alevî çevreler tarafından çok iyi bilinmekle birlikte genel halk tabakası tarafından pek tanınmayan bir Bektaşî âşığıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan bu şair, pek çok edebî eseri olmasına rağmen edebiyatımızda hak ettiği değeri bulamamış bir kimsedir. Yaşadığı bölgedeki insanların gönlünde büyük bir taht kuran şair, edebiyat camiasında çok fazla tanınmamıştır. Ayrıca söz konusu şairin bir başka şanssızlığı da şiirlerinin pek çoğunun çeşitli araştırmacılar tarafından sehven başka şairlere mâl edilmiş olmasıdır. Bilim âleminde yeteri kadar bilinmemiş ve göz ardı edilmiş Sıdkî Baba ve eserleri üzerinde şu ana kadar yapılan çalışmalar ise daha çok iyi niyetli birkaç araştırmacı-yazar vasıtasıyla olmuştur.

Sıdkî Baba'nın soyu Oğuz Türklerinin Bozok koluna bağlı Dedekargın aşiretine dayanmaktadır. Anadolu'nun çeşitli alanlarına dağılmış bu aşiretin bir bölümü de Malatya'nın Çerme köyüne yerleşmiştir. Sıdkî Baba'nın dedesi bu köye yerleşen ve Hacı Ahmetler diye bilinen aileye mensuptur. Bir zaman sonra bölgedeki aşiretler arası anlaşmazlıklardan ötürü Hacı Ahmetler sülalesi başka bir bölgeye göç etmeye zorlanarak Silifke'ye oradan da Tarsus'un Yenice köyüne yerleşmişlerdir. Fakir bir ailenin çocuğu olarak H. 1281 (M. 1865) yılında dünyaya gelen Sıdkî Baba gerçek ismiyle Zeynelabidin okuma ve yazmayı bu köyün mektebinde öğrenir. Zamanla saz çalmayı da öğrenen Zeynelabidin, bundan sonra Pervâne mahlasıyla şiirler ve deyişler söylemeye başlar.

Zeynelabidin 12 yaşına gelince namını çok duyduğu Hacı Bektaş dergâhına kaçar. Bir dörütlüğünde bu durumu şöyle dile getirir:

Pervâneyim yandım bir hüsn-i mâha
Düştüm leyl ü nehar âh ile vâha
Yaşım on ikide geldim dergâha
Elhamdülillâh cân câna kavuştu

Sıdkî Baba H. 1293 (M. 1877) yılında dergâha kapıldığını şiirlerinde sıkça belirtmektedir:

Bin iki yüz doksan üç oldu yıllar
Aktı gözlerimden kan oldu seller
Erişti nevbahâr açıldı güller

⁴ Özellikle Bektaşîlik konusunda kaynakların ihmali hakkında bkz. Öztürk 1995: 12-19

⁵ Sıdkî Baba'nın hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri için şu çalışmalara bakılabilir: Gül 1984; İvgin 1976; Özen 1990: 507-519; Özmen 1988; Kutlu 1988; Aydoğan 2011: 290-312; Koşık 2012.

Cân bülbülü gülistâna kavuştu

Dergâha vardığında, dergâhın portnişini o sırada Feyzullah Efendi'dir. Feyzullah Efendi, Zeynelabidin'i de kendi çocukları olan Cemaleddin ve Veliyüddin ile birlikte dergâhtaki değerli hocaların eğitiminden geçirir. Zeynelabidin dergâhta iki yıl geçirdikten sonra iyiden iyiye anne hasreti duymuş, bunun sonucunda da şeyhinden izin alarak üç aylığına annesinin yanına Yenice'ye gitmiştir. Yenice'den dergâha döndüğünde ise Feyzullah Efendi'nin öldüğünü yeni şeyhin rahle arkadaşı Cemaleddin Efendi olduğunu öğrenmiştir. Ama yine de bu iki arkadaş dergâh hocalarıyla devamlı ilişki içinde öğrenimlerine devam etmişlerdir. Ayrıca bazı tarikat işlerinden ötürü de birlikte pek çok yurt içi gezisi yapmışlardır.

Sıdkî Baba, Cemaleddin Efendi'ye eski şeyhi Feyzullah Efendi'ye gösterdiği bağlılığın çok daha fazlasını göstermiştir. Kendisine verilen görevleri yapmaktaki çalışkanlığı ve şeyhine olan büyük sadakatinden ötürü, Cemaleddin Efendi tarafından ona Sıdkî ismi verilmiştir. Zeynelabidin yani Pervâne bundan sonra isim ve mahlas olarak sadece bu adı kullanmıştır:

Cemaleddin hünkâr dil-i şâdıma
İrşad ile Sıdkî dedi adıma
Hâsılı yetirdin her murâdıma
Yâ Rabbenâ şükür elhamdülillâh

Cemaleddin Efendi, bütün gezilerini Sıdkî ile birlikte yapmış, ona kendisinin halifesi ve vekili olduğuna dair bir de berat vererek Sıdkî Baba'yı tarikat işleriyle ilgili bazı yerlere göndermiştir. Sıdkî de şeyhi adına bu belgeyle tarikat hizmetlerini yürütmek adına Anadolu'yu karış karış gezmiş, ayrıca Şam ve Bağdat'a da gitmiştir. Sıdkî Baba, Anadolu'da en çok Sivas, Malatya, Tunceli, Erzurum, Erzincan ve Kars şehirlerinde bulunmuştur.

Tarikatın ikinci adamı olan Sıdkî, yine Cemaleddin Efendi vasıtasıyla H. 1309 (M. 1893) tarihinde Çorum'un Alaca ilçesi İmad Hüyüğü köyündeki Mehmet Dede evladından Ali Ağa'nın kızı Hatice ile evlenmiştir. Sıdkî, Cemaleddin Efendi'nin de izniyle eşiyile birlikte Anadolu'ya yaptığı gezilerin birinde çok beğendiği Merzifon'un Harız⁶ köyüne yerleşmiştir.

Birinci Dünya Savaşında memleketin uçuruma gittiğini gören Şeyh Cemaleddin Efendi, 1915 yılında Osmanlı Padişahı Sultan Mehmet Reşat'a başvurarak memleketin kurtuluşu için bir mücahit alayı teşkil edip Ruslarla savaşa girmek için izin istemiştir. Padişah'tan gerekli izni aldıktan sonra her vilayetten asker toplamak için kendi adamlarını gönderen Cemaleddin Efendi'nin kendisi de alay kumandanı olarak Erzurum şubesinin, Sıdkî Baba ise yüzbaşı rütbesiyle Erzincan şubesinin başında bulunmuştur. Böylece bir alay oluşturularak Ruslara karşı bölgede büyük başarılar elde edilmiştir. Sıdkî Baba'nın bunun yanında bazı kaynaklarda Kurtuluş Savaşı'na da katılarak yurdun çeşitli yerlerinde savaştığı belirtilmektedir.⁷

⁶ Bu köy, bugün Gümüştepe Köyü olarak bilinir.

⁷ Bu konuda bkz. İvgin 1976: 8-9; Özmen 1988: 560.

Sıdkî Baba'nın ilk eşinden oğlu Ali Baki ve yedi kızı dünyaya gelmiştir. Bu yedi kızdan üçü daha çocukken ölmüştür. 1911 yılında eşi Hatice ölünce, Sıdkî Baba 1912 yılında Harız köyünden Naciye adlı bir kızla yeniden evlenmiş ondan da Hamdullah adında bir oğlu ve yedi kızı olmuştur.

Sıdkî Baba'nın hayatı, 1928 yılında son bulmuştur. Mezarı Amasya'nın Merzifon ilçesinin Harız köyündedir.

1.2. Edebî Şahsiyeti

Sıdkî Baba, çok fazla şiir yazabilen bir şairdir. Bu nedenle şiirlerinin adedi binlerle ifade edilmektedir. Fakat o, çoğu zaman tevazuundan ötürü şiirlerini toplamaya lüzum görmemiş, gezdiği yerlerde yazdığı şiirleri dağınık olarak bırakmış, bundan ötürü de yazılabilenler ve halkın belleğinde kalabilenler kalmış, gerisi ise heba olup gitmiştir. Sıdkî Baba'nın Torunu Muhsin Gül (1994: 18), onun Arapça ve Farsçayı da çok iyi bildiğini ve Arapça ve Farsça şiirleri bulunduğunu da belirtmektedir.

Sıdkî Baba'nın şiirleri çoğu zaman Anadolu'da yetişen aynı adlı birçok şairin şiirleriyle karıştırılmıştır. Bunda edebiyatımızda bizim öğrenebildiğimiz kadarıyla Sıdkî mahlasını kullanan yirmiden fazla şairin bulunması önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte Sıdkî Baba'nın çoğu şiirinin daha ziyade Sivaslı Sıdkî'ye mal edildiği görülmektedir. Bunda Sıdkî Baba'nın gerek gönüllü mücahit alayının teşkili ve dağıtım sırasında Sivas'ta beklemek zorunda kalması, gerekse de Sivas'a pek çok defalar gitmesinin büyük rolü olmuştur. Onun bu seyahatlar sırasında yazdığı şiirlerin o bölgede ele geçmesi, araştırma ve yazarları yanılığa düşüren en büyük etken olmuştur. Bundan ötürü Sıdkî Baba'nın şiirleri yanlışlıkla Sivas'ta yaşamış olan Sivaslı Sıdkî adıyla kayda geçirilmiştir.

Bilindiği üzere Bektaşî edebiyatının kaynaklarından birisi Yunus Emre'dir. Bundan dolayı Sıdkî Baba'nın şiirlerinde de hem Yunus'un hem de Bektaşî edebiyatının geniş etkisi görülür. "Meydan, muhip, derviş, talip, mürşid, cem, ayn-ı cem, meşreb, hakikat, tarikat, marifet" gibi tasavvuf kavramları onun şiirinin temel yapısını oluşturmaktadır. Her Bektaşî şairinde olduğu gibi onda da "Ehl-i Beyte sevgi, Hz. Ali hakkında övgü ve Hacı Bektaş-ı Veli'ye bağlılık" vardır. Ayrıca, onun şiirlerinde sık sık zahit ve ham sofulara çattığı da görülmektedir.

Sıdkî Baba, ahlâk kurallarını şiirlerinde eritip yumuşatarak güzelleştirmiştir. Onun uzun soluklu şiirlerinde Türkçe'nin tüm güzelliklerini görmek mümkündür. Bektaşî yolunun incelikleriyle dolu bu şiirler içerik bakımından da alabildiğine zengin ve renklidir. Allah-Muhammed-Ali, on iki imam, Hacı Bektaş-ı Veli ve şeyhi Cemaleddin Çelebi'nin sevgisiyle dopdolu olan şair, gönlündeki bu muhabbeti söze dönüştürüp, coşku seli halinde sözcüklere doldurarak şiirlerine yansıtmıştır.

Sıdkî Baba üzerinde çeşitli araştırmalarda bulunmuş olan Kutlu Özen, Sıdkî Baba hakkındaki bir çalışmada onun şiirdeki başarısını İbrahim Aslanoğlu'ndan şu sözlerle alıntılanmıştır: "Tarsuslu Sıdkî'de sadelik içinde güzellik vardır. Yabancı kelimelerden yardım beklemez. Dili halk dili, halkın duygusu; işlediği konularsa halkın derdi, halkın neşesi, halkın hayatı kısacası geleneksel halk şiirimizin su katılmamış ürünleri..."(1990: 510).

Sıdkî Baba, şiirlerinde iki mahlas kullanmıştır. Bunlar Pervâne ile Sıdkî mahlaslarıdır. O, bir dördünlüğünde de belirttiği üzere Pervâne mahlasını on dört yıl kullanmıştır. Bu on dört yıl onun şiire başladığı çocukluk ve gençlik

yıllarına denk düşmektedir. O, daha sonra Sıdkî mahlasını alarak ömrünün sonuna kadar sadece bu mahlasla şiir yazmıştır.

1.3. Eserleri

1.3.1. Divan

Sıdkî Baba'nın ölümünden sonra dağınık yerlerde kalan şiirleri oğlu Ali Baki tarafından bir defterde toplanmıştır. Bu defter Amasya'nın Kalecik köyünden Piroğlu Halil Efendi'ye okunup tekrar alınmak üzere Ali Baki tarafından gönderilmiştir. Ali Baki, bu defteri almaya gittiğinde, onu yaprakları koparılıp yarıya indirilmiş vaziyette bulur. Ali Baki, bu defterde kalanlara Sıdkî Baba'nın bazı şiirlerini tekrar ekleyerek içerisinde toplam dört yüz elli beş şiir bulunan yeni bir divan oluşturmuştur. Sıdkî Baba'nın torunu Muhsin Gül de bu divandaki şiirleri birtakım eklemelerle beş yüz kırk şiire taşımış ve yukarıdaki dipnotta adı geçen eserinde bu şiirleri vermiştir. Sıdkî Baba'nın divanı daha sonra Baki Yaşa Altınok (2013) tarafından eklenen yeni şiirlerle genişletilmiş ve müstakil olarak yayımlanmıştır.

1.3.3. Mersiyeler

Sıdkî Baba tarafından şeyhi Cemaleddin Efendi'nin ölümü için yazılan ve otuz iki tanesi Sıdkî mahlasıyla, Elli sekizi ise Cemaleddin Efendi'nin eşi, çocukları, kardeşi kısacası bütün yakınlarının ağzından söylenmiş ve kuşların, ağaçların, taşın ve toprağın konuşturulduğu doksan adet mersiye vardır. Bu doksan adet mersiye kırk sekiz sayfalık büyük bir defterde bulunur. Bu defter şu an Muhsin Gül'dedir.

1.3.4. Hürriyet ve Müsavat Destanı

1908 İkinci Meşrutiyet'inin ilanına dair doksan altı beyitlik uzun bir destandır. İkinci Meşrutiyet'in ilanını iyiye gidiş olarak gören Sıdkî Baba, sevincini bu destanla dile getirmiştir. Destan, Muhsin Gül'ün elinde bulunmaktadır.

1.3.5. Sulh Destanı

Toplam otuz beş beyitten oluşan bu kısa destan, Sıdkî Baba'nın Kurtuluş Savaşı'nın kazanıldığı mutlu sonu görme bahtiyarlığına erişmesi sonucu yazdığı destandır. Söz konusu destanda Sıdkî Baba, beklenen kurtarıcının Mustafa Kemal olduğunu ve vatanın selâmete çıktığını sevinçle belirtmiştir. Söz konusu destan şu an Muhsin Gül'dedir.

1.3.6. Kerbela Şehitleri ile On İki İmam Hakkındaki Kaside ve Mersiyeler

Bu eser hakkında Muhsin Gül'ün eserinde ve diğer kaynaklarda herhangi bir bilgi geçmeyip sadece eserin adı verilmektedir.

Sıdkî Baba'nın bunlardan başka Suriye'nin Hama bölgesinde askerliğini yaparken hastalandığı zaman turnalara hitaben yalnızlık ve gurbet acısını anlatan bir destan kaleme aldığı ama bugün için o destanın elde bulunmadığı da belirtilmektedir.

2. Bektaşîlik ile Sünnîliğin Müşterek Yönlerini Göstermesi Bakımından *Nasihât-nâme-i Sıdkî* Mesnevisi

Sıdkî Baba'nın *Nasihât-nâme-i Sıdkî* isimli eseri, onun dergâha yeni giren saliklere tasavvufun erkân ve adabını öğreten, onlara dini öğütler ve vaazlar veren bir nasihat-nâmedir. Ama eserden, saliklerin yanında Müslüman camianın her kesiminden insanın alabileceği çok yararlı öğütler de bulunmaktadır. Bu yönüyle nasihat-nâme, aslında toplumun bütününe hitap eder. Eser, aynı Hacı Bektaş-ı Veli'ye nispet edilen *Makâlât* kitabı gibi dört kapı kırk makam⁸ üzerine kuruludur. Fakat *Nasihât-nâme-i Sıdkî*'deki dört kapı kırk makamın, *Makâlât*'takiyle benzer yanlarının yanında birçok farklılığının da olduğu göze çarpmaktadır. *Nasihât-nâme-i Sıdkî*'de salikin ancak bu dört kapı kırk makamdan geçerek Tanrı'nın rızasına kavuşabileceği belirtilmektedir. Ayrıca eserde dört kapı kırk makamdan başka bir kulun bilmesi ve yapması gereken diğer dinî hususlara da yer verilmiştir.

Rumi 25 Ağustos 1310/Milâdi 6 Eylül 1894 tarihinde kaleme alınan bu eser, dinî ve tasavvufî bir nasihat-nâme olması nedeniyle oldukça sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır:

Gel birâder pak edegör özünü
Sever Hak hem pâklığı aç gözünü

Gördüğün ayıpları örtmek gerek
Evliyâlar yoluna girmek gerek

Beyitler halinde kaleme alınan *Nasihât-nâme* aruz ölçüsüyle yazılsa da içerisinde pek çok vezin kusuru barındırmaktadır. Ayrıca eser içerisinde bazen aruza uymayan ve hece ölçüsüyle yazılmış zannı uyandıran beyitlere de rastlanılmaktadır. Şair eserinde verdiği nasihatlerin iyice anlaşılması için çok fazla Arapça ayet ve hadisten iktibas yapmıştır. Bu husus, onun Kur'an ve hadisleri iyi bildiğini göstermektedir:

*Esta'inû bi's-sabri ve's-salât*⁹
Sabr ile makbûl olur her bir tâ'at

*Utlubu'l-ilme velev kâne bi's-sîn*¹⁰
Çün buyurdu ol Resûl-ı Hakk mübîn

Eserde verilen nasihatler ise kuruluktan uzak olup okuyucuyu sıkmamaktadır. Bunda şairin yapmacık olmayıp, samimi bir üslubu tercih etmesinin önemli payı vardır.

⁸ Bektaşî adab ve erkânının temelini oluşturan "dört kapı ve kırk makam"ın, Bektaşî tarikatında Hacı Bektaş-ı Veli tarafından düzenlendiği ve bunun Bektaşîliğin ilk temel erkân-nâmesi olduğuna inanılmaktadır. Bu anlayışa göre kul, Tanrı'ya dört kapı kırk makamda erişir. Burada dört kapı ile kastedilen şariat, tarikat, marifet ve hakikattir. Bu kapıların her biri onar bölümden oluşmakta ve toplamda kırk makam elde edilmektedir. Bir Bektaşî dervishi hayatını bu makamlara göre tanzim edip, tasavvuf yolunda da bu makamlar doğrultusunda ilerler. Bektaşîlikte "dört kapı kırk makam" anlayışı hakkında bilgi için bkz. Özcan 2004: 241-245.

⁹ Ayetin tamamının meali şöyledir: "Ey iman sahipleri! Sabra ve namaza/duaya sarılarak yardım dileyin. Hiç kuşkusuz, Allah sabredenlerle beraberdir." (Kur'an, Bakara, 153).

¹⁰ Hadisin tamamının anlamı şöyledir: : "İlim Çin'de de olsa onu alınız; çünkü ilmi öğrenmeye çalışmak her Müslüman'a farzdır." (Yılmaz 2013: 654).

Manzum bir nasihat-nâme olan *Nasihât-nâme-i Sıdkî*'nin bugün için elimizde sadece tek nüshası bulunmaktadır. Söz konusu bu nüsha Milli Kütüphane'de olup 06 Mil Yz A5297 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Elimizdeki yazmanın, müellif hattı mı yoksa istinsah mı olduğu belli değildir. Fakat yazmanın imlâyı iyi bilmeyen bir kişi tarafından yazıldığı açıktır. Çünkü eserde çok fazla imlâ ve vezin kusuru yer almaktadır. Eserin şu an için elimizde tek nüshası olması bu kusurların sebebinin müstensihthen mi yoksa müelliften mi kaynaklandığını bilmemize imkân tanımamaktadır.

Bizim bu çalışmamızda asıl ortaya koyacağımız husus Sıdkî Baba'nın eserinden hareketle Bektaşîlik ile Sünnîliğin birbirine olan yakınlığına dikkat çekmektir. Âşik Sıdkî Baba yukarıda da değindiğimiz üzere Bektaşîlikte babalık makamına yükselmiş hatta bir dönem Bektaşîliğin postnişininde oturan Cemaleddin Efendi'nin vekili ve halifesi olmuş bir kimsedir. Tarikatın ikinci adamı olan Sıdkî'nin çocukluğu Bektaşî şeyhi Cemaleddin Efendi ile birlikte geçmiş, Cemaleddin Efendi çıktığı yurt gezilerinde Sıdkî Baba'yı yanından hiç ayırmamıştır. Sıdkî Baba'nın türkû, semah ve koşmalarının çoğu bestelenmiş olup bu şiirler cem törenlerinde Alevilerce günümüzde de saz eşliğinde icra edilmektedir. Verdiğimiz bu bilgiler adı geçen şairin Alevîlik ve Bektaşîlikteki yerini umarız göstermeye yetmiştir. Çünkü aşağıda İslâmın sadece en temel şartlarıyla ilgili verilecek örnek beyitlerin¹¹ bu kişinin kaleminden çıktığına özellikle dikkat çekmek istiyoruz.

2.1. *Nasihât-nâme-i Sıdkî*'de İslâm'ın Beş Şartı

Nasihât-nâme-i Sıdkî'de İslâm'ın beş şartı olan kelime-i şehâdet, oruç, namaz, zekât ve hac; dört kapıdan biri olan şeriâtın üçüncü makamı olarak "Bâb-ı Şerî'atiñ Üçüncü Makâmı savm, salât, hacc, zekât, kelime-i şehâdet" şeklinde ayrı bir başlık altında verilmesinin yanında şairin diğer başlıklar altında da yeri geldiğinde sık sık yapılmasını öğütlediği ibadetlerdir.

2.1.1. Kelime-i Şehâdet

Kelime-i şehâdet, Allah'tan başka ilah olmadığını ve Hz. Muhammet'in de onun kulu ve elçisi olduğunu tasdik etmektir. Sıdkî Baba, Bektaşîlik'teki dört kapı kırk makam üzerine oturduğu eserinde şeriâtın on makamından biri olarak verilen kelime-i şehâdeti Müslüman bir kimsenin hem diliyle hem de kalbiyle onaylaması gerektiğini çünkü bunun bütün Müslümanlar için bir ibadet olduğunu söylemektedir. O'na göre kul, Allah'a giden doğru yola ancak bu şekilde varabilir:

Kalb ile hem lisân ile şehâdet
Eyleyüben dem-be-dem kıl 'ibâdet

Bu şehâdet kelimesin ey ahî
Oku dilden nakş eyle kalbe dahi

Dem-be-dem eyle şehâdet Hakk'a gel
Kullugunda eyleme asla kesel

¹¹ İlgili beyitler şu çalışmadan alıntılanmıştır: Koşik 2012.

Hakk'a bulmak ister iseñ dogru yol
Gece gündüz tevhîd eyle ey ogul

2.1.2. Namaz

İslâm'ın en temel ibadetlerinden birisi olan namaz, *Nasihât-nâme'*de şeriatın on makamı içerisinde yer bularak Sıdkî Baba tarafından ele alınmıştır. Sıdkî, söz konusu beyitlerinde namazın Kur'an'da iki yüz ayetle Allah tarafından emredildiğine dikkat çekmekte, onu terk edenlerin de yüzü kara yeri de ateş olan kâfirler olduğunu söylemektedir:

Kur'ân'ında Hak namâzı söyledi
İki yüz âyeti ile emr eyledi

Kıl namâzı iblîse hem uyma sen
İki yüz kez emr-i Hakkı [gel] sıyma sen

İki yüz kez emr etti çün namâzı
Namâz ile kabûl eder niyâzı

Salâtı terk eyleyenlerdir küffâr
Yüzleri kara olur yerleri nâr

Sıdkî Baba'ya göre namaz olmadan hiçbir amel geçerli olmaz. Çünkü namaz bir hadis-i şerifte de belirtildiği üzere dinin direğidir:

Beş vakitte eyleme aslâ kesel
Namâzsız olmaz kabûl hiçbir 'amel

*es-Salâtü 'imâdü'd-dîn*¹² der Resûl
Namâz dîniñ direğidir ey ogul

Namaz, ehlini cehennemden kurtarır. Sekiz cennet kapısının anahtarı odur. O, sıratı yıldırım gibi geçirerek kendisini kılan kimseye cennet ırmaklarından içirir:

Tamulardan ehliniñ felâhıdır
Sekiz cennet bâbınıñ miftâhıdır

Yıldırım gibi sırâtı geçirir
Behiştîñ ırmaklarından içirir

¹² Hadisin tamamının anlamı şöyledir: "Namaz, dinin direğidir. Onu kılan bu direği ayakta durdurmuş kılmayansa bu direği (dini) yıkılmış olur." (Yılmaz 2013: 596-597).

Namaz ibadeti üzerinde eserinde önemle duran şairin, tarikatın talip ve salıklarına eser boyunca sık sık namaz kılmaları hususunda da öğütte bulunduğu görülür:

‘Aşk ile hemdem olup eyle niyâz
Beş vakitte olma kâhil kıl namâz

Kıl salâtı vakt-i seher[de] ahî
Evkât-ı hamsede kâ'im ol dahi

Kâhil olma hâb-ı gafletten uyan
Kıl namâzı oku Kur'ân Hakk'a dayan

Gece gündüz tevhîd ile kıl namâz
‘İbâdetler nakşını kalbiñe yaz

Kıl namâzı et itâ'at Tañrı'ya
Mâsivâdan el çek uyma gayrıya

Et tevâzu' kıl namâzı ey ogul
Mü'miniñ mi'râcı namâz der Resûl

Ehl-i îmân olmak isterseñ eğer
Kıl namâzı tut orucu ey püser

Son dönem Bektaşîliğinin önemli isimlerinden olan Sıdkî Baba, namaz kılmayan insanlara Hz. Ali'yi örnek göstererek onun binlerce rekât namaz kıldığını ve yine O'nun namaz kılmayana Allah'ın izniyle kılıç çaldığını dile getirmektedir:

Ol 'Aliyyü'l-Murtezâ her şeb niyâz
Kıladı hem rekâtı hezâr namâz

Bu namâzı kılmayana Zü'l-fikâr
İzn-i Hakk'la çaldı Haydar-ı Kerrâr

2.1.3. Oruç

Oruç da yine şeriâtın on makamının içerisinde yer alır. Sıdkî Baba'nın mesnevisinde orucun daha çok namazla birlikte geçtiği görülür. Bazen şair, bu kelimelerin yerine onların Arapçaları olan “savm u salat”u da kullanmaktadır. Şaire göre İslâm ve imanın direği olan oruç ve namazdan tarikat mürşitlerinin hiçbirisi geri

durmamıştır. Bundan dolayı da o, eserinde kendisine de sık sık oruç tutup namaz kılmasını öğütler. Çünkü iman ehli olmak için bu ibadetlerin yerine getirilmesi gerekir:

Îmân İslâm direğidir bular çün
Tut orucu kıl namâzı ger nigûn

Tarîkat mürşidlerinden hiçbiri
Turmadılar savm u salâtın geri

İtâ'at kıl Sıdkîyâ Kur'ân'a gel
Tut orucu kıl namâz etme kesel

Ehl-i îmân olmak isterseñ eğer
Kıl namâzı tut orucu ey püser

2.1.4. Zekât

Sıdkî Baba'nın *Nasihat-nâme'sinde* şeriatın on makamından biri olan zekât, daha çok hac ve namaz ibadetleriyle birlikte ele alınmıştır. Sıdkî Baba'ya göre kudreti olan bir kişinin hacca gitmesi gerektiği gibi zekâtı da vermesi gerekir. Çünkü belâlar ancak kazanılan mal ve mülkten verilen zekâtla def edilir. Nitekim yüce Allah iki yüze yakın ayetinde namazın kılınıp zekâtın da verilmesi emretmektedir:

Kesb-i mâl et ver hem andan zekâtı
Ki bulasıñ her belâdan necâtı

*Ve ekîmû's-salâte ve âtu'z-zekât*¹³
Buyurdu hakkında iki yüz âyât

Var ise kudretiñ hacc eyle dahi
Mâl ü emlâkiñ zekâtın ver ahî

2.1.5. Hac

İslâm'ın beş şartından bir diğeri de hac ibadetidir. Her Müslüman'ın ömründe en az bir kere yapması farz olan bu ibadet de yukarıda belirttiğimiz üzere beyitlerde daha çok zekât ibadetiyle birlikte ele alınmıştır. Şair eserinde Kur'an'dan ilgili ayeti delil göstererek gücü olanın hacca gitmesi gerektiğini salık verir:

Var ise kudretiñ hacc eyle dahi
Mâl ü emlâkiñ zekâtın ver ahî

¹³ Ayetin tamamı şöyledir: "Namazı/duayı yerine getirin, zekâtı verin! Öz benlikleriniz için önden gönderdiğiniz her hayrı, Allah katında bulacaksınız. Hiç kuşkusuz, Allah, yapmakta olduklarınızı iyice görmektedir. " (Kur'an, Bakara, 110).

Ve hacce'l-beyt¹⁴ dedi Kur'ân'da dahi
Tasdîk et cân u gönülden ey ahî

Kudretiñ ger var ise ey bahtlı
Ver zekât hem hacca var dogrut yolu

2.2. *Nasihat-nâme-i Sıdkî'de Kur'an-ı Kerîm*

Nasihat-nâme-i Sıdkî'de Müslümanların temel kitabı olan Kur'an, en büyük rehber olarak gösterilmektedir. Şair, dört kapı kırk makamla ilgili öğütlere yer verdiği eserinde sık sık ayetlere atıf yapar ve o, ayrıca insanlara Kur'an okumalarını da öğütler. Çünkü ona göre Allah'ın rızasına ancak bu şekilde ulaşılır. Bu nedenle de ehl-i beyt dahi Allah'ın ipi olan Kur'an'dan ayrılmamıştır:

Kur'ân ile hem Resûl'ün sözünü
Tutanlar fark eylemiştir özünü

Al âbdest hem oku Kur'ân kıl namâz
Kıl tevâzu' yalvar hem eyle niyâz

Hakk'a makbûl olmak isterseñ eyâ
Kur'ân'ıñ emrine eyle iktidâ

Ehl-i beyt Kur'ân'dan hiç ayrılmadı
Ki ayrılan o gürûh sayılmadı

Sıdkî Baba'ya göre mürşit bir kimse Kur'an-ı Kerîm'den ayrılmaz. Eğer ayrılırsa onun sözü artık yalan olur. Bundan sonra o, mürşit değil, azgın bir kimsedir. Çünkü velilik ancak Kur'an ehli olmakla mümkündür. Gerçek manada mürşit bulamayan kimsenin ise Kur'an'ı okuması yeterlidir. Çünkü Kur'an, en büyük yol gösterici olan Allah'ın kelâmıdır:

Kur'ân'dan ayrılmaya mürşid olan
Ayrılırsa çün anıñ kavli yalan

Ayrılırsa kavli Kur'ân'dan eğer
Mürşid değil bil ki azgındır meğer

¹⁴ Ayetin tamamı şöyledir: "Safa ile Merve Allah'ın belliklerindedir. O evi hac veya umre ile ziyaret edenin onları tavaf etmesinde kendisi için bir sakınca yoktur. Kim içinden gelerek bir hayır işlerse Allah Şâkir'dir, teşekkür eder, Alîm'dir, en iyi biçimde bilir." (Kur'an, Bakara, 158).

Ehl-i Kur'ân ol ki olasin velî
Ahret işin gör sivâdan çek eli

Bulamazsañ gerçi şeyh-i muhakkak
Kâfidir Kur'ân'dadır ol nutk-ı Hak

Şair, Kur'an'ın emrini tutan kimseleri Hak ehli olarak nitelerken tutmayı da kimi zaman şeytanın kardeşi kimi zaman da bizzat şeytanın kendisi olarak nitelemektedir:

Kur'ân emrin kim tutarsa ey ahî
Ehl-i Haktır uy aña sen de dahi

Oku Kur'ân emrini tut ey püser
Tutmaz iseñ şeyâtindensin meğer

Emrini Kur'ân'ın tutmayan ya'nî
Şeyâtîn kardaşdır bil ol denî

2.3. *Nasihat-nâme-i Sıdkî*'de Hz. Muhammet

Pek çok Bektaşî şairinde¹⁵ olduğu gibi Sıdkî Baba'da da büyük bir peygamber sevgisi olduğu göze çarpar. O, eserinde pek çok yerde Hz. Peygamber'e atıf yapmaktadır. Çünkü Hakk'a giden yolu bulabilmek için öncelikle onun nebisine uymak, sabra ve kurtuluşa yol bulmak içinse de o nebiye daima salavat getirmek gerekir:

Oku Kur'ân ta'zîm et peygambere
Hakk'a yol bul uyuben ol servere

Sabra yol bulmak dilerseñ ey civân
Ver salavat ol Resûl'e her zamân

Sıdkî bulmak ister isen ger necât
Ver Muhammed Mustafâ-râ salavât

Şaire göre bizlere resul olarak gönderilen Hz. Muhammet'e uymak farzdır ve onun emrine her kim uyarırsa Peygamber'in ümmetinden sayılır:

Bil resûldür çünkü Muhammed bize
İtâ'at hem aña farz cümlemize

¹⁵ Bektaşî edebiyatında Hz. Muhammet'e karşı derin ve samimi bir muhabbet vardır. Bu edebiyatta pek çok şair, söz konusu Peygamber'i farklı isim ve sıfatlarla över. Ayrıca Alevî ve Bektaşî şairleri şiirlerinde sık sık o kutlu Peygamber'in yolundan gittiklerini, dinlerinin Hz. Muhammet dini, rehberlerinin de Hz. Muhammet olduğunu dile getirmişlerdir. Sadece Hz. Muhammet'le ilgili bu muhtevanın bile Aleviliği İslâm dışında farklı bir inanç ve din olarak gören tezi çürüttüğüyle ilgili olarak bkz. Özcan 2007.

Emrini her kim tutarsa bil anıñ
Ümmetidir şüphesiz Mustafâ'nıñ

Biz gerek kim olalım tâbi' aña
İşidelim sünnetini bî-riyâ

İster iseñ cennet içre ni'meti
Sıdk ile ol Mustafâ'nıñ ümmeti

Sıdkî, mesnevinin pek çok yerinde Bektaşîlik yoluna giren talip ve salıklere Hz. Muhammet'i imam olarak almalarını ve onun söz, fiil ve emirlerine olabildiğince uymalarını öğütler:

Muhammeddir muktedâmız ey ogul
İktidâ et gel aña olma fudûl

Her ne kim emr eylediyse ol Resûl
Edelim gayret turalım ey ogul

Uyalım akvâline ahvâline
Yâr olalım fi'line hem hâline

Sıdkî Baba, eserinde ayrıca kendisini Hz. Muhammet'in ümmetinden olma şerefine nail ettiği için de yüce Allah'a sonsuz hamt eder:

Hezârân şükr [ü] minnet saña yâ Rab
Bizi ümmet eylediñ aña yâ Rab

2.4. Nasihat-nâme-i Sıdkî'de Farz ve Sünnetlere Uyma

Şeriatın bir diğer makamı olan farz ve sünnetlerin eda edilmesi hususuna da Sıdkî Baba, oldukça önem vermektedir. Farz, Kur'an'da Tanrı tarafından insanlara emredilen tavır, davranış, hal ve hareketlerdir. Sıdkî Baba eserinde öğütlediği diğer usul ve ibadetlerde olduğu gibi bu hususta da oldukça serttir. O, eserinde farzı inkâr edenlere "denî (alçak)" olarak seslenmekte ve onların kendilerini ateşe attığını dile getirmektedir. Ayrıca yine şaire göre farzlar edâ edilmeden diğer hiçbir nafîle ibadet de kabul edilmez:

Kur'ân ile buyrulan cümlemize
İşleyelim oldu farz boynumuza

Ederseñ ger farzı inkâr ey denî
Âteşe ilkâ edersiñ sen seni

Olmadıkça edâ çünkü farz evvel
Makbûl olmaz dendi nâfile 'amel

Sünnet, Hz. Peygamber'in çeşitli durumlar karşındaki söylediği sözler ile işlediği fiillerdir. Sıdkî Baba'ya göre Peygamber'in sünnetlerini inkâr edip onlara uymayan kişiler Muhammet ümmetinden olamazlar.

İşlemez inkâr iderseñ sünneti
Değilsin sen Muhammed'in ümmeti

Emrini her kim tutarsa bil anıñ
Ümmetidir şüphesiz Mustafâ'nıñ

İttibâ' et sünnet-i peygambere
Verme fırsat aslâ nefsi ejdere

Ümmet iseñ ta'zîm eyle sünnete
Ki Resûl'den emânettir ümmete

İşlemez inkâr iderseñ sünneti
Değilsin sen Muhammed'in ümmeti¹⁶

SONUÇ

Bir Bektaşî şairi olan Sıdkî Baba, eserinden de görüldüğü üzere İslâm'ın temel ibadet ve şartlarından olan namaz, oruç, hac, zekât ve kelime-i şehâdet konusunda çok hassas olup dinin emirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. O, bu ibadetlerin mutlaka yerine getirilmesini mesnevisinde sık sık öğütlemektedir. Ona göre bunun aksini düşünmek mümkün bile değildir. Bu eserin eğer şairini bilmeseydik onu katı Sünnî inancına sahip bir tarikat şeyhi yahut da dervişinin kaleme aldığını rahatlıkla söyleyebilirdik. *Nasihât-nâme-i Sıdkî* son dönem Bektaşîliğinin, İslâm'ın temel şartlarına ve özellikle de ibadet kısmına olan bakış açısını gösterdiği için oldukça önemli bir eserdir. Çünkü söz konusu eser bize, 19. asırda bile Bektaşîlikle Sünnîliğin birbirine ne kadar yakın olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda imam olan ve birçok nefesi bestelenip bugün cem evlerinde okunan Sıdkî Baba'nın mesnevisindeki bu dinî nasihatler üzerinde tekrar tekrar düşünülmesi gerekir. Çünkü Bektaşîlik, günümüzde İslâm'ın temel ibadetlerini arka plana atan ve onları pek önemsemeyen bir yapılanma olarak düşünülmektedir. Mezkûr eser bize durumun hiç de öyle olmadığını göstermektedir. Kendisi Bektaşîlikte Babalık gibi yüksek bir konuma kadar yükselmiş olup aynı zamanda Hacı Bektaş dergâhının postnişini Cemaleddin Çelebi'nin halifeliğini yapmış olan ve bugün bile Alevî zümreler arasında ismiyle ve şiiirleriyle çok fazla hürmet gören bir zattır. İşte bütün bu nedenlerden ötürü, *Nasihât-nâme-i Sıdkî* adlı mesnevi bir kez daha bize

¹⁶ *Nasihât-nâme-i Sıdkî*'de Sünnîlikle Bektaşîliğin müşterek yönlerini gösteren durumların yer aldığı beyitleri çoğaltmak mümkündür. Biz makalemize bunların sadece bir kısmını koyduk.

Bektaşîliğin temel yapısının kendi öz kaynaklarından hareketle yeniden sorgulanıp incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Altınok, Baki Yaşa (2013). *Sıdkî Baba Divanı*. Ankara.

Aydoğan, Tuğba (2011). “ Bektaşî Şairi Âşık Sıdkî Baba’nın Nasihatnamesi”. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), s. 290-312.

Fırlalı, Ethem Ruhi (1994). *Geçmişten Günümüze Halk İnançları İtibariyle Alevilik - Bektaşilik*. Ankara: Volkan Matbaacılık.

Gül, Muhsin (1984). *Şeyh Cemaleddin Efendinin Âşığı Halk Ozanı Halk Ozanı Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri (1865-1928)*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

İvgin, Hayrettin (1976), *Âşık Sıdkî (Pervane)*. Ankara: Emel Matbaacılık.

_____ (1987). “Âşık Sıdkî (Pervane) Bibliyografyası”. *Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., s. 143-157.

Koşık, Halil Sercan (2012). *Nasihatname-i Sıdkî (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Kutlu, Mustafa (1988). “Sıdkî Baba”. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 8. Cilt. İstanbul: Dergah Yay.

Ocak, Ahmet Yaşar (1992). “Bektaşilik”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 5. Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 373-379.

Özcan, Hüseyin (2004). “Bektaşilikte Dört Kapı Kırk Makam”. *Journal of Turkish Studies, Kaf Dağının Ötesine Varmak, Günay Kut Armağanı III*, 28(1), s. 241-245.

_____ (2007). “Alevî/Bektâşî Şiirinde Hz. Muhammed Sevgisi”. *Yağmur Dil, Kültür ve Edebiyat Dergisi*, (35), http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/huseyin_ozcan_alevi_bektasi_siirinde_hz.muhammed_sevgisi.pdf [e.t.: 11.10.2015]

Özen, Kutlu (1990). “Yeniceli Âşık Sıdkî (Pervane) Konusunda Şimdiye Kadar Yapılan Çalışmalar”. *1. Uluslar arası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, s. 507-519

Özmen, İsmail (1988). *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*. 4. Cilt . Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Öztürk, Yaşar Nuri (1995). *Tarihi Boyunca Bektaşilik*. İstanbul: Yeni Boyut Yay.

_____ (2012). *Kur’an-ı Kerim Meali (Türkçe Çeviri)*. İstanbul: Yeni Boyut Yay.

Üzüm, İlyas (2013). *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*. İstanbul: İSAM Yay.

Yılmaz, Mehmet (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*. İstanbul: Kesit Yay.

